

Gatunki i style dyskursu publicznego
w ujęciu konfrontatywnym

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3909

Gatunki i style dyskursu publicznego w ujęciu konfrontatywnym

pod redakcją
Andrzeja Charciarka i Anny Zych

Redaktor serii: Językoznawstwo Słowiańskie
Jolanta Lubocha-Kruglik

Recenzent
Anna Ginter

Spis treści

Słowo wstępne (<i>Andrzej Charciarek, Anna Zych</i>)	7
Małgorzata Kita	
Z salonów do sieci. Dyplomaci w świecie mediów. (Rekonesans)	11
Зая Новоженова	
Судьба высокого стиля в публичном дискурсе: Попытка сопоставительного анализа	51
Anna Zych, Andrzej Charciarek	
O dyskursie (nie)parlamentarnym w polskim Sejmie	73
Ewa Kapela	
Pojęcie patriotyzmu w polskim i rosyjskim dyskursie parlamentarnym	105
Maria Wojtak	
Styl religijny we współczesnej polszczyźnie (na tle własnej historii i uwikłań dyskursywnych)	131
Kazimierz Ożóg	
Ewolucja polskiego dyskursu religijnego Kościoła rzymskokatolickiego – na podstawie dwóch wydań <i>Śpiewnika kościelnego</i> ks. Jana Siedleckiego	149
Marzena Makuchowska	
Metafory Kościoła we współczesnym dyskursie katolickim	171

Анна Петрикова

Homo mysticus в публичной христианской беседе (лингвопрагматический аспект) 197

Зденька Выходилова

Переводной дискурс и интертекстуальность 229

Aleksandra Krawuczka

Jakoby w dyskursie prasowym 245

Słowo wstępne

Choć metodologię badań nad dyskursem określić można precyzyjnie, to sam „dyskurs” jako pojęcie kluczowe nie doczekał się we współczesnej lingwistyce (głównie stylistyce i tekstologii) jednoznacznej definicji. Zdaniem Bożeny Witosz, ma to związek z użyciem tego terminu na różnych poziomach opisu naukowego: konkretnej wypowiedzi, stylu indywidualnego, gatunku tekstu, rodziny różnogatunkowych wypowiedzi połączonych wspólną tematyką, rodziny wypowiedzi wyróżnionych ze względu na ich wspólne nacechowanie ideologiczne, rodziny wypowiedzi wyodrębnionych ze względu na przynależność instytucjonalną ich podmiotów oraz rodziny wypowiedzi wyodrębnionych ze względu na ich przynależność do określonej formacji kulturowej¹. Zdaniem badaczki, dyskurs należy postrzegać jako abstrakcyjny wzorzec zachowań komunikacyjnych pełniący funkcję normatywną².

Mimo pewnych różnic w pojmowaniu dyskursu badacze są zgodni, że dyskurs jest zjawiskiem komunikacyjnym, a tekst, który jest jego aktualizacją w określonej sytuacji komunikacyjnej, wpisuje się w szeroko rozumiany kontekst społeczno-polityczno-kulturowy.

Badacze dyskursu wyróżniają zwykle jego trzy główne odmiany: dyskurs polityki, dyskurs polityczny oraz dyskurs publiczny³. Ten ostatni, w przypadku niniejszej monografii tytułowej, traktowany jest jako nadrzędny wobec pozostałych, ponieważ zawiera w sobie dyskursy instytucjonalne (w urzędzie, kościele, szkole, sądzie itp.), społeczno-zawodowe (naukowy, językoznawczy) oraz medialne.

¹ B. WITOSZ: *Dyskurs i stylistyka*. Katowice 2009, s. 58.

² Tamże, s. 220.

³ *Rytualny chaos. Studium dyskursu publicznego*. Red. M. CZYŻEWSKI, S. KOWALSKI, A. PIOTROWSKI. Wrocław 2004, s. 21.

Samo badanie dyskursu publicznego, biorąc pod uwagę rozległy zakres jego funkcjonowania, dotyczy zwykle trzech obszarów:

- analizy tekstów jako źródeł interpretacji procesów zachodzących w sferze politycznej i społecznej,
- badania języka jako zbioru zachowań i postaw ujawniających tożsamość uczestników komunikacji społecznej,
- opisu strategii komunikacyjnych w życiu publicznym.

Powiązanie w tytule niniejszej monografii dyskursu publicznego z gatunkiem i stylem ma swoje uzasadnienie. Wraz z tekstem tworzą one kolekcję pojęciową, czyli „współwystępują w ramach określonego konceptu poznawczego, odnoszą się w pewnych zakresach do rzeczywistości analogicznej (mają do pewnego stopnia tożsamą referencję) i pełnią funkcję eksplikacyjną w relacjach wzajemnych, służąc jednocześnie objaśnianiu istotnych zjawisk komunikacyjnych”⁴.

Gatunek, podobnie jak dyskurs, stanowi model zachowania komunikacyjnego o charakterze normatywnym, konwencjonalnym. Związek dyskursu z gatunkiem jest w pewien sposób nierozzerwalny – oba są zdarzeniami komunikacyjnymi, przy czym gatunek można uznać za jedną z form realizacji dyskursu, „która z całej gamy dyskursywnych parametrów wycina i kształtuje poszczególne wymiary, dostosowane do określonej interakcji (we wzorcu), a ukonkretniane w realizacjach, czyli pojedynczych interakcjach. W zależności od typu dyskursu (zakresów jego polimorficzności) pojedyncze wymiary gatunku byłyby w mniejszym lub większym stopniu poruszone. [...] zwykle jeden z parametrów (dla zachowania tożsamości gatunku) pozostawałby względnie trwałym. W przypadku niektórych gatunków byłaby to struktura (kompozycyjny pojemnik), w innych aspekt pragmatyczny, czy też wybrane aspekty wizji świata”⁵.

Tak więc tworzony tekst kształtowany jest przez reguły zarówno dyskursu, jak i gatunku.

Styl przypisany jest gatunkowi i stanowi zbiór jego cech dyferencjalnych, które z czasem mogą ulegać zmianom. Styl określonego gatunku mogą stanowić z jednej strony cechy wspólne z innymi gatunkami, a z drugiej – cechy odróżniające go od innych gatunków.

Celem niniejszej monografii jest przedstawienie współczesnych badań nad dyskursem publicznym z perspektywy lingwistycznej. Choć wszyscy autorzy prezentowanych tekstów są językoznawcami, to jednak poszczególne analizy znacznie się od siebie różnią. Wynika to nie tylko z faktu, że analiza dyskursu pozwala na analizę zjawisk komunikacyjnych za pomocą narzędzi innych dyscyplin – semiotyki, stylistyki, kognitywizmu, pragmatyki,

⁴ M. WOJTAK: *O relacjach dyskursu, stylu, gatunku i tekstu*. „Tekst i dyskurs. Text und Diskurs” 2011, nr 4, Warszawa, s. 69–78.

⁵ Tamże.

teorii kultury czy psychologii społecznej. Istotne znaczenie mają również odmiennie ukształtowane narodowe metodologie badań nad dyskursem, np. polska, czeska, słowacka, rosyjska.

Zróżnicowanie tematyczne poszczególnych części monografii idzie w parze z ich zróżnicowaniem językowym – analiza dyskursu czy stylu dokonywana jest zarówno w planie jednego języka, jak i w aspekcie konfrontatywnym.

Autorzy zgodnie zwracają uwagę na historyczną i kulturową zmienność interakcji werbalnych, które powodują przeobrażenia dyskursu oraz gatunków i stylów. Pokazują ewolucję, a niekiedy rewolucję w tworzonych przez współczesnych gatunkach i tekstach. Wskazują na zmiany w postrzeganiu świata, jego wartościach, sferze obyczajowości lub modelach zachowań, wynikające z kreowania przez nowe środki przekazu medialnego intersubiektywnego obrazu świata.

W centrum uwagi autorów poszczególnych rozdziałów znalazły się zagadnienia związane z różnymi dyskursami: religijnym (chrześcijańskim, katolickim), parlamentarnym, dyplomatycznym, dziennikarskim, publicystycznym i przekładowym.

Monografia skierowana jest do wszystkich zainteresowanych problematyką dyskursu, metodologiami jego opisu oraz określeniem relacji dyskursu wobec innych kategorii – stylu, gatunku, tekstu i utrwalonych systemów wartości.

Andrzej Charciarek, Anna Zych

Redakcja: Ewa Kapela, Barbara Malska
Projekt okładki: Piotr Paczuski
Redakcja techniczna: Małgorzata Pleśniar
Korekta: Adriana Szaforz, Gabriela Wilk
Łamanie: Damian Walasek

Copyright © 2019 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-3767-8
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-3768-5
(wersja on-line)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail : wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 17,0. Ark. wyd. 18,0.
Papier offset. kl. III, 90 g. Cena 34,90 zł (w tym VAT)

Druk i oprawa
Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Księcia Witolda 7–9, 71-063 Szczecin